

Антоніна Шуляк,
 професор, доктор політичних наук,
 завідувач кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу,
 Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

(Рецензія: Стратегічні комунікації
 в міжнародних відносинах: монографія.
 Київ: Вадекс, 2019. 442 с.
 (Серія «Комунікації XXI століття»)
 ISBN 978-966-9725-46-2)

Дослідники вважають, що поживлення стратегічних комунікацій в Україні – це багато в чому результат «гібридної війни», розв’язаної у 2014 р. Російською Федерацією проти України та всього цивілізованого світу. Саме пошук ефективних методів відсічі агресору змусив Україну й інших міжнародних акторів, які вже відчували на собі агресивний тиск російського неоімперіалізму, удосконалювати шляхи та механізми внутрішніх і зовнішніх стратегічних комунікацій. Ідеться, зокрема, про нейтралізацію інформаційних впливів РФ, які дестабілюють міжнародні відносини та міжнародний інформаційний контент, уносять істотні збурення в міжнародну й внутрішню картину стратегічних комунікацій, світовий та регіональний «порядок денний».

Саме тому початок 2019 р. знаменувався виходом рецензованої колективної монографії, у якій досліджуються концептуальні й прикладні аспекти стратегічних комунікацій як інноваційного інструментарію у сфері міжнародних відносин; аналізується роль стратегічних комунікацій у практиці дипломатичної діяльності провідних міжнародних акторів та України.

Авторський колектив складається з дванадцяти відомих науковців, які працюють у різних наукових й освітніх закладах України: більшість – в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка; окремі – у Національному інституті стратегічних досліджень; службі інформаційної безпеки Апарату РНБО України; Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки.

У першій главі монографії *І. Погорська* досліджує стратегічний наратив як науковий дискурс, стверджує, що ідея наративу як способу спілкування й стратегічної розповіді для практикуючих на міжнародній арені комунікаційних систем є організаційним описом, що передає стратегічно важливі елементи знання щодо ідентичності та намірів дії акторів. Науковець зазначає, що

узагальнення різних способів використання суб'єктами міжнародних взаємодій свідомого сприйняття власної стратегічної історії й урахування ймовірної рефлексії підсвідомості під впливом цієї історії підтверджують висновок про те, що матеріальні інтереси та нормативні конструкції активно взаємодіють у сучасних міжнародних процесах.

М. Ожеван, розглядаючи глобальну війну гранд-нарративів у сучасну добу, звертає увагу на те, що нарративи є неодмінною складовою частиною різноманітних емоційно навантажених комунікацій, які, зі свого боку, є потужним знаряддям отримання підтримки «народних мас» на революцію, реформи або ж, навпаки – на збереження наявного порядку, на користь війни або миру тощо. Учений стверджує, що і на Заході, і на Сході всі серйозні політики розуміють: гібридна війна може тривати дуже довго на принципах нового «контейнменту» Росії, але рано чи пізно це має закінчитися або новою «розрядкою», або ж «великою війною», у якій боротимуться не лише нарративи. *Tertium non datur!* (Третього не дано!)

У третій главі монографії *В. Копійка* пропонує власне бачення стратегічних комунікацій у міжнародних відносинах. Він вважає, що сучасна логіка становлення нового світового порядку підтримується інформацією й комунікацією, а нова міжнародна практика спрямована на моделювання навколишнього соціального середовища всередині та за межами національної території. Ця мета породжує стійкі комунікаційні стратегії, які повинні змінити поведінку або ставлення до ситуації інших акторів на рівні спілкування як режиму соціального управління.

Досліджуючи історію, доктрину й практику стратегічних комунікацій США, *Є. Макаренко* особливу увагу звертає на концептуальні засади стратегічних комунікацій в американському науковому дискурсі: теорії міжнародних систем; теорії міжнародного порядку; теорії міжнародної безпеки; теорії комунікації та комунікативістики. Дослідниця підкреслює, що ефективність і сучасність інструментарію стратегічних комунікацій змушує США до їх уключення в зовнішню й безпекову політику та національні програмні документи для представництва держави в міжнародній взаємодії, оскільки наразі саме інноваційні комунікативні технології сприяють забезпеченню міжнародних і національних інтересів у сучасному турбулентному світі.

У п'ятій главі *Є. Тихомирова* аналізує пріоритети стратегічних комунікацій у сфері зовнішньої й безпекової політики ЄС. Вона стверджує, що специфіка стратегічних комунікацій ДАШ та Росії потребує протидії з боку окремих європейських СтратКомів, що вже діють в арабському й східному регіонах Європейської політики сусідства, а також розширення діалогу, співробітництва та координації дій ЄС і НАТО у сфері стратегічних комунікацій на східному й південному напрямках.

О. Шевченко акцентує увагу на стратегічних комунікаціях ЄС щодо кліматичних змін. Дослідниця підкреслює, що більшість європейських інформаційних кампаній у рамках стратегічних комунікацій зі зміни клімату зосереджена на роз'ясненні цільовим аудиторіям причин, загроз і наслідків

глобальних кліматичних змін, моделей поведінки та дій, які дають змогу адаптуватися й пом'якшити негативні кліматичні наслідки. Вона визначає лідерство ЄС у цьому питанні та наголошує на необхідності більш активного залучення громадськості інших європейських країн – не членів ЄС, особливо на проведенні в цих державах інформаційної роботи й формуванні обізнаності щодо кліматичних цілей, визначених Паризькою Угодою та зафіксованих в основних стратегічних документах ЄС.

У главі сьомій *І. Мінгазутдінов* і *Г. Мінгазутдінова* аналізують стратегічні комунікації європейських країн: Великої Британії, Франції, ФРН. Науковці роблять висновок, що управління інформацією з метою формування суспільної думки всередині країни становить стратегічний підхід до висвітлення важливої публічної інформації, за допомогою якого уряди держав здійснюють управління комунікаціями для впливу на цільову аудиторію (громадян) і формування їхнього ставлення до порядку денного у сфері міжнародних відносин і суспільно-політичного буття, а зміни в галузі ресурсів реалізації стратегічних комунікацій у Західній Європі в перспективі можуть призвести до зміни щодо здійснення державної політики в цілому. Учені стверджують, що для країн Західної Європи в цьому плані принципова як реалізація заходів колективної безпеки в рамках структур Європейського Союзу, так і на рівні індивідуальної безпеки – держав-членів ЄС.

Зовнішньополітичні, економічні та безпекові аспекти стратегічних комунікацій КНР досліджував *В. Бебик*. Учений акцентував увагу на особливій ролі в здійсненні інформаційної політики КНР за кордоном ЦК КПК загалом і, зокрема, Міжнародного відділу ЦК КПК, який співпрацює з лідерами громадської думки (колишніми й майбутніми) та зарубіжними засобами масової інформації, які в умовах формування глобального інформаційного суспільства стають дедалі впливовішими. Науковець зауважує, що існує системна координація діяльності Державної ради КНР, МЗС КНР, ЦК КПК і МДБ КНР, які планують й узгоджують свою діяльність щодо захисту національного інформаційного простору Китаю та активної інформаційно-впливової роботи за кордоном, забезпечуючи інформаційну підтримку глобального лідерства КНР у сучасному міжнародному середовищі.

В. Петров аналізує Євроатлантичний вимір системи стратегічних комунікацій у форматі відносин НАТО–Україна. Він вважає, що в межах співпраці України та НАТО з питань стратегічних комунікацій започатковано процес розбудови національної системи стратегічних комунікацій, що стало своєрідним поштовхом до очевидних зрушень щодо посилення інформаційного потенціалу Української держави в протидії російській інформаційній агресії, становлення системи стратегічних комунікацій. На сьогодні розроблено модель координації спільних зусиль партнерів, які беруть участь у розбудові StratCom в Україні (Дорожня карта Партнерства у сфері стратегічних комунікацій).

У десятій главі *Н. Піпченко* дослідила стратегічні комунікації України й зробила висновки, що комунікативні технології можуть стати ефективним механізмом налагодження зв'язку між владою та громадянами, інструментом

управління громадською думкою й засобом організації дій прихильників різних політичних, соціальних або культурних уподобань, що сприятиме ефективному державному управлінню на всіх рівнях. Це сприятиме виконанню ключових завдань зовнішньої політики України та підтримці достатнього рівня обороноспроможності країни за рахунок створення сучасних засобів реагування й запобігання глобальним інформаційним загрозам.

У главі 11 *Є. Макаренко* звертається до розгляду національної ідеї як інструменту деструктивних стратегічних комунікацій. Деструктивні стратегічні комунікації відзначаються нею як тенденційно спрямований пропагандистський контент проти критично важливих сфер життєдіяльності й функціонування міжнародного співтовариства, небезпечного за результатами свого впливу на масову свідомість, що зумовлюють необхідність створення міжнародного механізму протидії та попередження інформаційно-пропагандистського втручання в діяльність міжнародних акторів у рамках політичної компетенції міжнародних і національних інституцій.

Завершує монографію глава, підготовлена *С. Даниленко*, у якій проведено аналіз фахового концепту стратегічних комунікацій. Дослідник вважає, що зусилля професійних товариств, які об'єднують фахівців у сфері комунікацій, а також представників вищих навчальних закладів, державних установ, у тому числі й центральних органів державної влади, із цього питання мають бути спрямовані, передусім, на перегляд нормативних актів, що регулюють освітній процес у вищій школі, із метою належного представлення серед переліку галузей знань та спеціальностей тих, що забезпечують розвиток сфери комунікацій. Це, на його думку, дасть можливість оновити й актуалізувати систему підготовки у вищій школі фахівців із питань комунікацій відповідно до запитів ринку та державного управління й посилить на державному рівні роль фахівців у сфері комунікацій.

Отже, рецензована колективна монографія «Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах» є цілісним та актуальним виданням, що спроможне забезпечити інтерес до проблем міжнародно-комунікативного розвитку. Це монографічне дослідження актуальне, відрізняється новизною постановки й розв'язання проблеми. Мова монографії чітка, доступна, незважаючи на складність проблематики. Сподіваємося, вона стане корисною науковцям, держслужбовцям, аналітикам, а також студентам, які вивчають міжнародні відносини.